

S námi za poznáním Prahy! Praha a rok 1968

i Socialismus v naší vlasti zvítězil! Vstoupili jsme do nového období našich dějin a jsme odhodláni jít dále k novým, ještě vyšším cílům. Dopravujeme socialistickou výstavbu, přecházíme k budování socialistické společnosti a shromažďujeme síly pro přechod ke komunismu. Po této cestě půjdeme dále ruku v ruce s naším velkým spojencem, bratrským Svazem sovětských socialistických republik, a se všemi ostatními přátelskými zeměmi světové socialistické soustavy, jejímž je naše republika pevným článkem. Z preambule Ústavy Československé socialistické republiky z roku 1960

Čtvrtý článek Ústavy ČSSR říkal, že **vedoucí silou** ve společnosti i ve státě je předvoj dělnické třídy, **Komunistická strana Československa**. To v praxi znamenalo nadřazenost KSČ všem státním orgánům. Tato řídicí pozice strany neměla žádnou zákonnou oporu. Ústava vypadala podobně jako ústava jakékoli zastupitelské demokracie. Na veškeré dění v zemi však pomoci promyšleného systému jím obsazovaných funkcí dohlížel stranický aparát.

Zdáleka nešlo jen o posty na nejvyšší úrovni, posvěcení strany podléhala např. i personální rozhodnutí v továrnách. Stranická legitimace byla důležitým předpokladem pro kariérní postup. Rozhodnutími stranických orgánů se řídili poslanci, předsednictvo Strany kontrolovalo i armádu a masmédiá. Přes tzv. Národní frontu byly pod dohledem také veškeré zájmové společenské organizace (např. Červený kříž, ale i sdružení myslivců nebo zahrádkářů).

Nejvyšším orgánem Strany byl její **sjezd**. Konal se každých pět let a jeho delegáti na něm volili **Ústřední výbor** a ten pak ze svých členů **předsednictvo** strany a svého **generálního tajemníka**. Proto byl jeho předseda Alexander Dubček nejdůležitějším mužem ve státě

(předsedou parlamentu byl Josef Smrkovský a vlády Oldřich Černík) a proto k jeho budově směřovaly 21. srpna ráno tanky armád Varšavské smlouvy.

[Objevily se] otázky, proč jsme neopustili budovu, neskrýli se a neujali se vedení odporu. Určitě jsme o tom uvažovali, [...] zdálo se nám však, že by to bylo v rozporu s naším kolektivním rozhodnutím vést pouze politický odpor, jehož součástí bylo zůstat na svých místech a překazit možnost, aby nás nahradili kolaboranti a zrádcové. [...] Tak jsme zůstali v budově ústředního výboru a čekali. V té době jsem vyšel ze své kanceláře a procházel jsem se po prostorných chodbách velké budovy. [...] Vzpomínám si, že před příchodem sovětských výsadkářů a KGB jsem se podvědomě díval na telefony na svém stole, jako kdybych očekával, že někdo ještě zavolá a řekne, že to všechno bylo jen velké nedorozumění... [...] Asi okolo čtvrté hodiny ráno vedla černá volha kolonu tanků a obrněných vozů po Hlávkově mostě přes Vltavu směrem k budově. Dav lidí se rozestoupil před vozidly jedoucimi proti němu, ale ne dost rychle a došlo ke srážce, při níž Sověti stříleli ze samopalů. Jednoho mladého civilistu zabili před našima očima. [...] Začalo se už rozednívat, když se vřítla do budovy vojenská jednotka vedená několika důstojníky. Brzy nato sedm nebo osm sovětských výsadkářů a jeden nebo dva nižší důstojníci vtrhli do mé kanceláře a zablokovali okna a spojovací dveře. Připadalo mi to jako ozbrojené vloupání. Podvědomě jsem se pohnul k telefonu, ale jeden z vojáků na mne zamířil samopal, chytil telefon a vytrhl kabel. [...] Malý plukovník si rychle odškrtával seznam přítomných činitelů KSČ a řekl, že nás bere „pod svou ochranu“. Opravdu jsme byli chráněni, jak jsme tak seděli okolo stolu. Každý z nás měl samopal namířen na temeno hlavy. Z Dubčekova životopisu z počátku 90. let „Naděje umírá poslední“

Alexander Dubček byl po dlouhé době prvním politikem, kterému občané spontánně projevovali sympatie a důvěru. Stal se zosobněním Pražského jara 1968.

? Otázky, úkoly, tipy

- 1** Rok 1968 přinesl do Československa řadu viditelných reforem a i proto se Dubčekovo vedení strany těšilo masové podpoře. Co bylo v Československu roku 1968 jiné ve srovnání s rokem 1960?
- 2** Na fotografii prosí lidé Alexandra Dubčka o podpis. Řekli byste si politikovi o podpis vy? Jakému a proč?

Mit uns Prag begegnen! Prag und das Jahr 1968

i Der Sozialismus in unserem Land hat gesiegt! Wir sind eingetreten in eine neue Ära unserer Geschichte und sind entschlossen, weiter zu gehen zu noch höheren Zielen. Wir vollenden den sozialistischen Aufbau und kommen nun zur Schaffung einer sozialistischen Gesellschaft. Wir sammeln alle Kräfte für einen Übergang zum Kommunismus. Auf diesem Weg gehen wir weiter Hand in Hand mit unserem großen Verbündeten, der brüderlichen Union der sozialistischen Sowjetrepubliken und mit allen anderen befreundeten Ländern des sozialistischen Weltverbunds, dessen fester Bestandteil unsere Republik ist. Aus der Präambel der Verfassung der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik von 1960.

Der vierte Artikel der Verfassung der ČSSR besagte, dass die **führende Kraft in Gesellschaft und Staat die Vorkämpferin der Arbeiterklasse, die Kommunistische Partei der Tschechoslowakei (KPČ)** allen staatlichen Organen übergeordnet war. Diese führende Position der Partei hatte keinen Rückhalt in Gesetzen. Die Verfassung war insgesamt ähnlich wie die Verfassung einer beliebigen repräsentativen Demokratie. Trotzdem beaufsichtigte der Parteiapparat mit Hilfe eines ausgeklügelten Systems von Funktionen, die er besetzte, das ganze Geschehen im Land.

Es ging bei Weitem nicht nur um Posten auf der obersten Ebene, auch beispielsweise Personalentscheidungen in Fabriken mussten von der Partei absegnet werden. Das Parteibuch war eine wichtige Voraussetzung für eine Karriere. Nach den Entscheidungen der Parteiorgane richteten sich die Abgeordneten, das Parteipräsidium kontrollierte auch die Armee und die Medien. Durch die sog. Nationale Front unterstanden auch alle gesellschaftlichen Interessengruppen und Organisationen (z.B. das Rote Kreuz, aber auch Jäger- oder Gärtnervereine) der Parteiaufsicht.

Das höchste Organ der Partei war ihr **Parteitag**, der alle fünf Jahre stattfand. Die Delegierten wählten bei dieser Gelegenheit das **Zentralkomitee** und dieses dann aus den eigenen Reihen das **Parteipräsidium** und seinen **Generalsekretär**. Daher war der Parteivorsitzende Alexander Dubček der wichtigste Mann im Staat (Parlamentspräsident war Josef

Smrkovský und Regierungschef Oldřich Černík) und daher steuerten die Panzer der Warschauer-Pakt-Armeen am Morgen des 21. August direkt auf das Gebäude des Zentralkomitees zu, in dem er sich befand.

„Man hat uns gefragt, warum wir nicht das Gebäude verlassen, uns versteckt und an die Spitze einer Widerstandsbewegung gestellt haben. Natürlich dachte ich daran, und das taten auch [...] andere. Wir fanden jedoch, dass dies im Widerspruch zu unserer gemeinsamen Entscheidung stand, nur politischen Widerstand zu leisten; dazu gehörte auch, dass wir auf unseren Posten blieben, um zu verhindern, dass wir von Verrätern ersetzt würden. [...] Wir blieben also, wo wir waren, und warteten ab. Während wir warteten, verließ ich mein Büro und ging eine Zeit lang durch die geräumigen Korridore des großen Gebäudes. [...] Ich erinnere mich auch noch, dass ich vor der Ankunft der sowjetischen Fallschirmjäger und des KGB ständig nach dem Telefon auf meinem Schreibtisch schielte, als ob ich noch immer damit rechnete, dass jemand anrufen und sagen würde, alles sei nur ein großes Missverständnis. [...] Gegen vier Uhr nachts fuhr eine schwarze Wolga-Limousine an der Spitze einer Kolonne von Panzern und gepanzerten Fahrzeugen von Norden über die Hlávka-Brücke über die Moldau in Richtung unseres Gebäudes. Die Menschenmenge wich vor den Fahrzeugen zurück, jedoch nicht schnell genug. Es kam zu einem Zusammenstoß, und die Sowjets schossen mit Maschinengewehren. Ein junger Zivilist wurde vor unseren Augen getötet. [...] Es wurde bereits hell, als eine von einigen Offizieren angeführte Abordnung von Soldaten in das Gebäude eilte. Kurz darauf stürzten sieben oder acht sowjetische Fallschirmjäger und ein oder zwei niedrigere Offiziere in mein Büro und schlossen und blockierten die Fenster und Verbindungstüren. Es war wie bei einem bewaffneten Raubüberfall. Automatisch machte ich eine Bewegung in Richtung eines Telefons, aber ein Soldat richtete seine Maschinenpistole auf mich, ergriff das Telefon und riss das Kabel aus der Wand. [...] Der kleine Oberst rasselte schnell eine Liste aller anwesenden Funktionäre der KPČ herunter und teilte uns mit, dass er uns „seinem Schutz“ unterstelle. Wir waren in der Tat gut geschützt, wie wir um den Tisch saßen. Jeder von uns hatte eine Maschinenpistole im Nacken.“ Aus Dubčeks Autobiographie von 1993 „Leben für die Freiheit“ (im Original auf englisch „Hope Dies Last“)

Alexander Dubček war nach langer Zeit der erste Politiker, dem die Menschen spontan Sympathie zeigten und Vertrauen schenkten. Er wurde zur Verkörperung des Prager Frühlings 1968.

? Fragen, Aufgaben, Tipps

- 1 Das Jahr 1968 brachte der Tschechoslowakei eine Reihe sichtbarer Reformen und daher erfreute sich die Parteiführung unter Dubček der Unterstützung der Massen. Was war in der Tschechoslowakei im Jahr 1968 anders als im Jahr 1960?
- 2 Auf dem Foto bitten die Leute Alexander Dubček um ein Autogramm. Würdet ihr einen Politiker um ein Autogramm bitten? Wen und warum?